

Kris i Sydafrika

Sydafrika är ett land i ständigt kris såtillvida som den vita minoriteten (20 procent) endast genom ett alltmera systematiskt förtryck kan bevara sitt välde över befolkningens stora flertal: negrer (bantus) blandrasiga och indier. Men under den senaste tiden har krisen skärpts, den har blivit mera akut och hård än kanske någonsin tidigare i landets historia. Händelserna i Durban är blott ett av tecknen — om också det mest ohyggliga — på den raskonflikt som dominerar sydafrikansk politik.

Då nationalisterna kom till makten för elva år sedan var deras huvudmål bevarandet och stärkandet av det vita väldet. Men denna politik förgylldes av principen om apartheid. Småningom skulle, förklarade man, de skilda raserna separera, och självstyrelse inom bestämda områden skulle ges åt de icke vita. Från början framstod denna tanke som en idealistisk illusion hos ett fåtal intellektuella, främst några välmänskade professorer i Stellenbosch, och som ett propagandagrepp hos de ledande boerpolitikerna. Hur skulle, för att blott stanna vid den avgörande svårigheten, negrerna, två tredjedelar av befolkningen, kunna bildas en särskild stat, då flertalet av dem utgör den oundgängliga arbetskraften hos vita jordbrukare och företagare och då omkring 87 procent av landets jord är i de vitas händer? Under den nationalistiska regimen blev det allt tydligare att verklig apartheid, eller separation, varken var möjlig eller på allvar åsyftad. De styrande har därför efter hand kommit att lösa problemet genom att med ordet apartheid smycka de åtgärder som i realiteten innebär en skärpning av förtrycket. Det är perfektionen av denna ordlek som vi nu bevittnar. Någon ny sak är detta inte i det politiska förtryckets historia: en parallell är Ryssland, där kommunisterna först talade om diktaturen som en övergång till demokrati, men numera kallar diktaturen den enda sanna demokratin.

Vad är det då som numera kallas apartheid? Vi kan urskilja fyra grupper av åtgärder. Den personliga separationen har fullkomnats genom de allsträngare segregationslagarna; på

alla områden, från biograf, badplatser och bussar till undervisning och högre utbildning hålls raserna isär, och genom förbud mot blandade universitet blir i dagarna denna linje fullföljd till det yttersta. En lokal separation består däri att de svarta i städerna dirigeras till bestämda, så långt från de vita kvarteren som möjligt belägna områden, varvid undantag blott görs för de tjänare som den vita överklassen behöver som husfolk. Till detta kommer under den senaste tiden beslut om eller planer på vad vi kan kalla politisk och andlig separation; då dessa linjer genomförts är den nationalistiska regimen komplett. Man talar om separation och självstyrelse, men menar totalt förtryck.

För närvarande är negrerna representerade i det sydafrikanska parlamentet genom att de vid särskilda val får utse sju företrädare. Deras representanter får naturligtvis inte vara negrer — hur skulle de kunna tolereras som kolleger? — utan måste vara vita. Men representationen har dock en viss betydelse, ty de valda vita har nästan genomgående varit kritiker av den nationalistiska politiken, och några av dem, främst Mrs Ballinger, har personifierat liberalismen i Sydafrika. Nu skall enligt regeringens förslag denna representation försvinna. Negrerna skall i stället få något vida värdefullare, säger nationalistledarna, de skall få börja att bygga upp den nya negerstaten, Bantustan.

Detta Bantustan innebär att negrerna inom de för dem anvisade reservaten skall få "representationer" för de olika stammarna med vissa ytterst vaga befogenheter. Om någon självstyrelse är inte tal; vad som ställs i utsikt är knappast ens en karikatyr på självstyrelse. För det första blir vita tjänstemän avgörande både vid utseendet av "representanter" för bantus och i alla sakfrågor som de finner vara av större vikt. För det andra lever endast en minoritet av negrerna i reservaten, vilkas totala ytor är omkring 13 procent av unionens; visserligen planeras anläggning av fabriksstäder vid reservatens gränser, så att reservaten skulle bli sov-

platser för svarta industriarbetare, men dessa projekt på lång sikt kan inte väntas bli av större vikt för befolkningens fördelning. För det tredje: de negrer som arbetar i de vita städerna, en ständigt växande grupp (ökning 42 proc 1951—1957), blir alltmer främmande för reservatstammarna och bildar i allt högre grad ett radikalt proletariat. Vad regeringen önskar är att hejda denna moderniseringsprocess; man spelar ut stammarna, de primitiva grupperna, den gode viljen, mot dem som under inflytande av västerländska idéer blivit medvetna om sitt elände och därför i stigande grad känner förbittring mot det vita förtrycket. I regeringsdeklarationerna talas om stammarna i reservaten med nedlåtande sentimentaltitet, medan de av moderna idéer "förgiftade" negrerna i storstäderna betecknas som en fara för det vita väldet.

Andlig apartheid, eller separation, nås dels genom den totala segregationen, tillämpad även vid universitet och högskolor, dels genom speciell undervisning i de av staten övertagna eller kontrollerade skolorna. Då en bantu, I B Tabaka, i en nyligen publicerad skrift kallar denna undervisning för "uppfostran till barbari" är det knappast någon överdrift. Enligt deklamationer och bestämmelser skall de svarta uppfostras för en underordnad, tjänande ställning. Det duger inte, förklarar premiärminister Verwoerd, att visa negrerna "det europeiska samhällets gröna ängar, där de inte har rätt att beta". Därför skall undervisningen för det stora flertalet vara ytterligt elementär och praktiskt inriktad, fullständig kontroll skall utövas av de vita myndigheterna, bland annat ge-

nom avskedande av alla "il-lojala" lärare, negerstammarna skall såvitt möjligt sårhållas ända upp i universiteten, som självfallet främst skall utbilda läkare och lärare för negrerna.

Både regeringen och dess kritiker säger sig företräda negrerna och verka enligt deras önskin. På regeringshåll menar man den "riktige" nederger, som i okunnighet och fördomar håller fast vid sin stam; premiärministern och cheferna i "departementet för infödingar" fotograferas gärna omgivna av sådana praktnegrer, halvnakna och med märkvärdiga prydnader. Det är att göra Skansen till det moderna samhället; så ungefär svarar de liberala, som representerar de av vita idéer om demokrati och humanitet påverkade och samtidigt av vita myndigheter och vid polis undertryckta negrerna.

Oppositionen växer. Även inom det nationalistiska partiet kritiseras regeringens politik. I United Party och bland liberalerna betonas att vad som nu sker inte är genomförandet av apartheid, utan en fulländning av förtrycket. Den främsta bantuoorganisationen, African National Congress, har beslutat bojkott av varor från med nationalistpartiet lierade företag den 26 juni; ledaren Lutuli har av regeringen enligt den sk kommunistlagen förvisats för fem år till ett negerreservat och förbjudits att hålla tal. Ett stort antal protester från enskilda personer och organisationer i utlandet har under senaste tiden riktats till sydafrikanska regeringen. Allt sådant behandlas som skadliga ting bör behandlas, yttrade nyligen premiärminister Verwoerd — "det går direkt i papperskorven". Så skämtar man i förblindelse och förhärdelse.